

การถอดบทเรียนการดำเนินงานจิตอาสาดูแลผู้สูงอายุ ของกลุ่มแกนนำสภาเด็กและเยาวชน ตำบลนาเลียง จังหวัดนครพนม

A Lesson Learned on the Elderly Care Volunteer Operation of the Children and Youth Council Leader in District of Nalieng, Nakhon Phanom Province

ตวรรษย์ ตระกูลสว่าง¹ ชูศักดิ์ เอื้องโชคชัย²

Taran Tragoonsawang¹ Choosak Ueangchokchai²

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาสังคม

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Master's degree student, Lifelong Learning Promotion for Social Development Program,
Faculty of Education, Kasetsart University

Corresponding Author, E-Mail: krutaran.sci@gmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาสังคม

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Assistant Professor Dr., Lifelong Learning Promotion for Social Development Program,
Faculty of Education, Kasetsart University

E-mail: choosak.u@ku.ac.th

Received: October 31, 2022; Revised: January 20, 2023; Accepted: January 30, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อถอดบทเรียนในการดำเนินการเป็นจิตอาสาดูแลผู้สูงอายุของแกนนำสภาเด็กและเยาวชน ตำบลนาเลียง จังหวัดนครพนม ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการถอดบทเรียนตามแนวทางของ FOLLOW Model จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่คัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 21 คน ได้แก่ กลุ่มผู้ที่ดำเนินงานและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโครงการ “กิจกรรม Buddy ต่างวัย” ของสภาเด็กและเยาวชนตำบลนาเลียง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสร้างข้อสรุปและยืนยันผลสรุปด้วยเขียนบรรยายเชิงพรรณนาประกอบหลักฐานคำสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานเริ่มต้นจากปัญหาในพื้นที่ นำมาสู่การกำหนดเป้าหมายในการสร้างเด็กและเยาวชนให้มีจิตอาสา และมีความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้สูงอายุ การดำเนินงานมี 4 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ ขั้นเตรียม ขั้นปฏิบัติ ขั้นแลกเปลี่ยน และขั้นประเมินผล ปัจจัยสำเร็จของการดำเนินงาน ประกอบด้วย คุณลักษณะของเด็กและเยาวชน งบประมาณ ผู้สูงอายุ การสนับสนุนจากสถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงความต่อเนื่องของโครงการ ในขณะที่ปัญหาอุปสรรค ได้แก่ ความไม่เข้าใจในรูปแบบกิจกรรมของคนในพื้นที่ การไม่เชื่อใจเด็กและเยาวชน การแพร่ระบาดของโควิด 19 สัญญาณอินเทอร์เน็ต รวมทั้งรูปแบบการจัดสรรงบประมาณ ทั้งนี้แนวทางการดำเนินงานในอนาคต มีแนวโน้มที่จะขยายกลุ่มกิจกรรมจิตอาสาไปยังพื้นที่ตำบลข้างเคียงในการดูแลผู้สูงอายุ

คำสำคัญ : การถอดบทเรียน, จิตอาสา, ผู้สูงอายุ, แกนนำสภาเด็กและเยาวชน

Abstract

This research study is based on the methodology of Qualitative Research. The purpose of this research was to extract lessons from the experience of being a volunteer caring for the elderly with the leaders of the Children and Youth Council in Na Liang District, Nakhon Phanom Province. Using the study of taking lessons according to the FOLLOW Model approach from 21 specifically selected key informants (Purposive Sampling), namely those who operate and are involved in the "Buddy Activities for Different Ages" project of the Na Liang District Children and Youth Council, The researcher analyzed the data by drawing a conclusion and writing a descriptive narrative to accompany the interview evidence. The results showed that operations start with local problems. Leading to the goal-setting of creating children and youth with a volunteer spirit and having a good relationship with the elderly. There are 4 main steps in the operation: preparation, implementation, exchange, and evaluation. The factors for the success of the operation consisted of characteristics of children and youth, budgets, the elderly, support from educational institutions, and relevant agencies. Including the continuation of the project. The researcher summarized the problems and obstacles of the research as follows: Lack of understanding of local people's activity patterns distrust of children and young people, COVID-19: epidemic, internet signal, and budget allocation form, in this regard, the future operational guidelines. There is a tendency to expand volunteer activity groups to neighboring sub-districts to take care of the elderly. However, the project's ongoing operations In order to care for the elderly, there is a propensity for volunteer activity organizations to spread to nearby subdistricts. and improved to become more effective.

Keywords: Lessons Learned, Volunteer Spirit, Elderly Persons, Children and Youth Council Leaders

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของประชากรมนุษย์ (population structure) กำลังเป็นปรากฏการณ์อยู่ในกระแสความสนใจของนักประชากรศาสตร์ ระดับสูงวัยสูงสุด คือ มีสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปสูงถึงร้อยละ 24 ของประชากรทั้งทวีป ประเทศไทยได้เข้าสู่การเป็นสังคมสูงอายุ (Ageing Society) มาตั้งแต่พ.ศ.2548 เป็นต้นมา โดย 1 ใน 10 ของประชากรไทย เป็นประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป และประเทศไทยได้เข้าสู่ “สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์” (Complete Aged Society) ในพ.ศ.2564 คือ ประชากรสูงอายุจะเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 25 จนกลายเป็น สังคมสูงวัยระดับสุดยอด โดยประมาณการว่าภายใน 13 ปี จะมีประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 30 ของจำนวนประชากรทั้งหมด (วิชนิศุปะตวาทีน และคณะ, 2561)

เมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุมากขึ้นการเปลี่ยนแปลงในมิติต่าง ๆ อาทิ มิติทางด้านสุขภาพที่มีความเสื่อมถอยเคลื่อนไหวช้าลง หลงลืม มิติสังคมเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุต้องทำงานลดลง เกษียณออกจากงาน มีเวลาต้องอยู่กับตัวเองมากขึ้น เกิดความเหงา หรือบางรายออกห่างจากสังคมและครอบครัว สภาพสังคมไทยในปัจจุบันเปลี่ยนไปจากอดีต การรับมือในปัจจุบันกับความพยายามสร้างผู้สูงอายุให้เป็น ผู้สูงวัยอย่างมีพลัง (Active Ageing) ในสังคม มีทัศนคติที่ดีต่อตนเองและผู้อื่นรวมทั้งสังคม อีกทั้งมีบทบาทต่าง ๆ ร่วมกับสังคมเพื่อทำประโยชน์ต่อสังคม (ชลิต เชาว์วิไลย และคณะ,

2565) แต่อย่างไรก็ตามปฏิเสธไม่ได้ว่าท้ายที่สุดก็ควรมีระบบและกลไกที่ดีในการดูแลคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในช่วงบั้นปลายของชีวิต

การใช้จิตอาสาเป็นกลไกดูแลผู้สูงอายุ จัดเป็นทางเลือกที่น่าสนใจในการดูแลและส่งเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุในชุมชน และมีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เปิดรับจิตอาสาเพื่อทำหน้าที่ดังกล่าว ทั้งนี้ได้พบว่า บางพื้นที่ได้มีการจัดกิจกรรมโดยใช้แกนนำกลุ่มสภาเด็กและเยาวชนระดับตำบล ซึ่งเป็นเด็กและเยาวชนในพื้นที่บ้านเกิดเป็นกลไกในการขับเคลื่อนการเป็นจิตอาสาดูแลผู้สูงอายุ (สภาเด็กและเยาวชนตำบลนาเลียงร่วมกับโรงเรียนพระซองสามัคคีวิทยา, 2565) โดยแนวปฏิบัติดังกล่าวมีความน่าสนใจที่จะนำมาปรับใช้ในบริบทสังคมไทย เพราะสภาเด็กและเยาวชนนั้นมีการดำเนินงานอยู่ทุกจังหวัดของประเทศไทย

สภาเด็กและเยาวชนระดับตำบล เกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ.2560) มาตรา 22 กำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล โดยคำแนะนำของหัวหน้าบ้านพักเด็กและครอบครัวในแต่ละจังหวัด จัดให้มีสภาเด็กและเยาวชนตำบล สภาเด็กและเยาวชนเทศบาล กลุ่มสภาเด็กและเยาวชนระดับตำบลนาเลียง เป็นกลุ่มสภาเด็กและเยาวชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีศักยภาพในการทำงานเพื่อสังคมอย่างต่อเนื่อง โดยมีการดำเนินงานโครงการหนึ่งซึ่งทำงานเกี่ยวข้องกับการดูแลและส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ และได้รับความชื่นชมและยอมรับจากหน่วยงานต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ซึ่งก็คือ โครงการ Buddy ต่างวัย ซึ่งดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ พ.ศ.2561 จนถึงปัจจุบัน โดยมีการดำเนินงานนั้นเกิดขึ้นใน พื้นที่ตำบลนาเลียง อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม ที่พบว่ามีความผู้สูงอายุมากขึ้นในทุกปี จึงได้จัดโครงการดังกล่าวโดยให้เด็กและเยาวชนได้จับคู่กับผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่เพียงลำพัง การดำเนินงานที่ผ่านมาส่งผลให้สุขภาพร่างกายและสุขภาพจิตใจของผู้สูงอายุดีขึ้น มีความโดดเด่นในเรื่องของกระบวนการทำงานและแนวทางการพัฒนาโครงการที่สามารถพัฒนาต่อยอดได้ คงเอกลักษณ์ในเรื่องของการให้เด็กและเยาวชนได้ดูแลผู้สูงอายุ

แม้ว่าการดำเนินงานดังกล่าวจะประสบความสำเร็จก็ตาม แต่ยังขาดการถอดบทเรียนการทำกิจกรรมจิตอาสา ร่วมกับผู้สูงอายุ จึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเพื่อถอดบทเรียนการดำเนินงานการดูแลผู้สูงอายุของสภาเด็กและเยาวชนในการเป็นจิตอาสาเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อให้ได้ชุดความรู้ไปพัฒนาการสร้างจิตอาสาเพื่อการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน โดยใช้สภาเด็กและเยาวชนเป็นฐาน อันจะเป็นการร่วมกันสร้างความร่วมมือระหว่างวัย และยังเป็นการขับเคลื่อนการสร้างสังคมผู้สูงอายุที่คนทุกช่วงวัยช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อถอดบทเรียนในการดำเนินงานการเป็นจิตอาสาดูแลผู้สูงอายุของแกนนำสภาเด็กและเยาวชน ตำบลนาเลียง อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มผู้ดำเนินงานหลักและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการ “กิจกรรม Buddy ต่างวัย” ของสภาเด็กและเยาวชนตำบลนาเลียง ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 21 คน

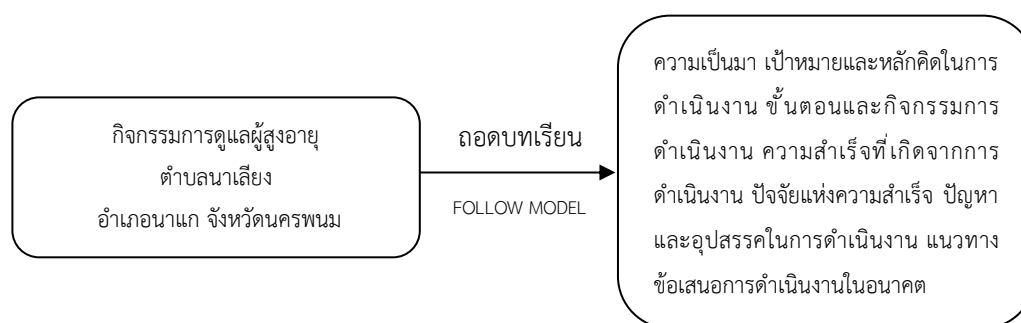
ขอบเขตด้านเนื้อหา บทเรียนของการดำเนินกิจกรรมจิตอาสาดูแลผู้สูงอายุของแกนนำสภาเด็กและเยาวชน จากกิจกรรม Buddy ต่างวัย สภาเด็กและเยาวชนตำบลนาเลียง อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม ประกอบด้วย ความเป็นมา เป้าหมายและหลักคิดในการดำเนินงาน ขั้นตอนและกิจกรรมการดำเนินงาน ความสำเร็จที่เกิดจากการดำเนินงาน

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน แนวทางข้อเสนอการดำเนินงานในอนาคต โดยการถอดบทเรียนดังกล่าวเป็นไปตามแนวปฏิบัติในการถอดบทเรียนของ FOLLOW Model

ขอบเขตด้านพื้นที่ การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาข้อมูลการดำเนินงานการดูแลผู้สูงอายุของพื้นที่เทศบาลตำบลนาเลียง อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม

ขอบเขตด้านระยะเวลา การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาผลการดำเนินงานระหว่างปี 2561 ถึง กันยายน 2565

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ความสำคัญของการใช้ FOLLOW Model เพื่อเป็นขั้นตอนการถามเพื่อทบทวนการปฏิบัติที่ผ่านมา สร้างการเรียนรู้และนำไปสู่การทำเป้าหมายใหม่หรือแนวทางการแก้ปัญหาใหม่ให้สำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม (กริช อินทราทิพย์ 2560) แบ่งเป็น 6 ส่วน ประกอบด้วย

1. Fact หมายถึง เป้าหมายที่ตั้งไว้ของผู้ปฏิบัติ ที่ต้องการบรรลุ ทั้งขอบเขตเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ระยะเวลาและการใช้ทรัพยากร ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
2. Opinions หมายถึง ความเห็นจากแง่มุมต่าง ๆ ทั้งที่ทำได้ดีตามเป้าหมายหรือที่คาดหวังทั้งปัจจัยภายในและภายนอก จุดที่ทำได้ดีและจุดที่ไม่เป็นไปตามความคาดหวัง
3. Learning หมายถึง การเรียนรู้จากการปฏิบัติที่ผ่านมา มีข้อคิดอะไรบ้าง ทั้งความสำเร็จและที่คลาดเคลื่อนไปจากที่ตั้งใจไว้ ทราบถึงเหตุและผลอย่างเข้าใจ
4. Linkage หมายถึง การสะท้อนกลับไปยังเป้าหมายเดิมที่ตั้งไว้ ว่าจากการที่ปฏิบัติมานั้นสามารถตอบต่อเป้าหมายได้แค่ไหน
5. Outlook หมายถึง เป้าหมาย/แนวทางใหม่ของของผู้ปฏิบัติ คนนั้นมีเป้าหมายใหม่อะไร? ที่ต้องการบรรลุ และต้องการให้เป้าหมาย/ทางเลือกนั้นสำเร็จเมื่อไร
6. Way forward หมายถึง รายละเอียดที่ของผู้ปฏิบัติจะทำ โดยนำเป้าหมายใหม่มาถามลงไปที่รายละเอียดที่ละชั้นของทางเลือกที่น่ามาใช้ ทั้งกรอบระยะเวลาแต่ละขั้นตอน สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในครั้งต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและตัวอย่าง

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อการศึกษาเปรียบเทียบในการดำเนินงานของจิตอาสาดูแลผู้สูงอายุของแกนนำสภาเด็กและเยาวชน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 21 คน ประกอบด้วย

1. แกนนำสภาเด็กและเยาวชน จำนวน 12 คน ที่มีคุณสมบัติ ดังนี้ เป็นผู้ดำเนินงานของดูแลผู้สูงอายุ ตั้งแต่ พ.ศ.2561 จนถึง พ.ศ.2565 หรือมีประสบการณ์การเป็นจิตอาสาดูแลผู้สูงอายุ มาอย่างน้อย 3 ปี มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และยินดีให้ความร่วมมือตลอดระยะเวลาทำวิจัย
2. ที่ปรึกษาสภาเด็กและเยาวชน ตัวแทนหน่วยงานราชการ และสถาบันศาสนาที่เกี่ยวข้อง จำนวน 6 คน ทั้งนี้ หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญนั้น เลือกจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนดำเนินงานจิตอาสาดูแลผู้สูงอายุ ตำบลนาเลียง อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม ตั้งแต่ พ.ศ.2561 จนถึง พ.ศ.2565 และยินดีให้ความร่วมมือตลอดระยะเวลาทำวิจัย
3. ตัวแทนผู้สูงอายุในชุมชนที่ได้รับการดูแลจากจิตอาสา จำนวน 3 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) มีเป้าหมายเพื่อทำการศึกษาคุณลักษณะการเป็นจิตอาสาดูแลผู้สูงอายุของแกนนำสภาเด็กและเยาวชน เครื่องมือดังกล่าวได้รับการประเมินคุณภาพจากความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านว่ามีความตรงเชิงเนื้อหาและมีการใช้ภาษาที่เหมาะสม
2. แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) มีเป้าหมายเพื่อเปรียบเทียบในการดำเนินงานของจิตอาสาดูแลผู้สูงอายุของแกนนำสภาเด็กและเยาวชน เครื่องมือดังกล่าวได้รับการประเมินคุณภาพจากความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านว่ามีความตรงเชิงเนื้อหาและมีการใช้ภาษาที่เหมาะสม

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสร้างข้อสรุปจากการสัมภาษณ์เป็นรายประเด็น โดยใช้วิธีการเขียนบรรยายเชิงพรรณนาข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ โดยแนบข้อมูลหลักฐานคำสัมภาษณ์ประกอบเพื่อให้มีความน่าเชื่อถือ โดยจำแนกเป็นประเด็นการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย 1) ความเป็นมา 2) เป้าหมายและหลักคิดในการดำเนินงาน 3) ขั้นตอนและกิจกรรมการดำเนินงาน 4) ความสำเร็จที่เกิดจากการดำเนินงาน 5) ปัจจัยแห่งความสำเร็จ 6) ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน และ 7) แนวทางข้อเสนอการดำเนินงานในอนาคต

ผลการวิจัย

จากการถอดบทเรียนของการดำเนินกิจกรรมจิตอาสาดูแลผู้สูงอายุของแกนนำสภาเด็กและเยาวชน จากกิจกรรม Buddy ต่างวัย สภาเด็กและเยาวชนตำบลนาเลียง จังหวัดนครพนม มีรายละเอียดดังนี้

1. ความเป็นมา

กิจกรรม Buddy ต่างวัย เกิดขึ้นในพื้นที่ตำบลนาเลียง อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม ซึ่งพื้นที่มีลักษณะเป็นครอบครัวเรือนส่วนบุคคล ผู้สูงอายุจะอยู่กับสามีหรือภรรยาของตนเอง โดยบุตรจะแยกครอบครัวเป็นอีกหนึ่งหลังคาเรือน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร เมื่อฤดูกาลเก็บเกี่ยวผ่านไป บุตรหลานต้องออกจากหวัดเพื่อประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว จากสภาพสังคมของชุมชนผู้สูงอายุต้องดำรงชีวิตอยู่ลำพัง เกิดความโดดเดี่ยว กลายเป็นบุคคลที่ติดบ้าน ทางโรงเรียนพระซองสามัคคีวิทยารับทราบถึงปัญหาเหล่านี้จากการสังเกต พบว่า นักเรียนกลุ่มหนึ่งมา

โรงเรียนสายเป็นประจำ จึงนำไปสู่การเริ่มต้นทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุ โดยใช้หลักคิดของการนำปัญหามาเป็นฐานของการเรียนรู้ ซึ่งดำเนินงานโดยจัดทำโครงการคุณธรรม จนได้รับรางวัล ซึ่งนักเรียนที่ทำโครงการก็เป็นสมาชิกของสภาเด็กและเยาวชน จึงทำให้เกิดการขับเคลื่อนกิจกรรมดังกล่าวในรูปแบบของสภาเด็กและเยาวชนด้วย เพื่อให้มีความสะดวกในการดำเนินงานบางอย่าง อาทิ งบประมาณจากสถาบันพระปกเกล้า งบประมาณจากโรงเรียนพระของสามัคคีวิทยา งบประมาณจากสภาเด็กและเยาวชนตำบลนาเลียง และงบประมาณอุดหนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังปรากฏในข้อความ (a) “เราได้จัดโครงการคุณธรรมได้ทำกิจกรรมร่วมกับผู้เฒ่าผู้แก่ ซึ่งเมื่อก่อน ออกไปดูแลผู้สูงอายุที่อยู่บ้านบางท่าน ก็ไม่มีบุตรหลานอยู่ พวกเราก็ได้ไปทำกิจกรรมกับท่าน” (b) “ตำบลเราจะมีผู้สูงอายุที่อยู่ลำพัง เพราะว่าลูกหลานไปทำงานที่ต่างจังหวัด อยู่ในกรุงเทพฯ ก็เลยจะมีสภาเด็กและเยาวชนเนี่ยเล็งเห็นจุดนี้ ว่า ผู้สูงอายุอยู่บ้านอย่างเดียวเหงา ปล่อยคนแก่อยูตามลำพัง อาจจะเครียดบ้าง” (c) “แต่ก่อนโรงเรียนทำโครงการโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ได้ทำโครงการดูแลผู้สูงอายุมา มาโดยตลอดและประธานสภาเด็กเขาก็เลยมาชวนทำโครงการนี้” (d) “สภาเด็กเราตั้งมาตั้งแต่ปี 2559 เรามีข้อมูลในมือ ว่ามีผู้สูงอายุอยู่เท่าไร จึงให้เด็กเข้ามาช่วยในการส่งเสริมดูแลผู้สูงอายุ”

2. เป้าหมายและหลักคิดในการดำเนินงาน

จุดเริ่มต้นของการทำกิจกรรมได้เห็นถึงจำนวนผู้สูงอายุในพื้นที่มากขึ้น และสภาพเด็กและเยาวชนเกิดช่องว่างระหว่างวัย จึงเกิดเป้าหมาย 1) ส่งเสริมให้เด็กมีจิตอาสา ผ่านการทำกิจกรรมBuddy ต่างวัย เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนให้เกิดการตระหนักถึงการดูแลผู้สูงอายุ ไม่สนใจในการเรียนให้กลับมาสนใจในการเรียนและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตัวเองในทางที่ดีขึ้น มีคุณธรรมจริยธรรมและจิตอาสา อีกทั้งกลุ่มแกนนำเริ่มต้นจากการอยากได้เกียรติบัตร เห็นแบบอย่างจากรุ่นพี่ จนกระทั่งปฏิบัติแล้วเกิดความรู้สึกสงสารอีกทั้งมองเห็นถึงอนาคตของตัวเองว่าใครจะเป็นคนดูแลเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ 2) ส่งเสริมการมีความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันของตัวเยาวชนกับผู้สูงอายุ และอยากใช้เวลาด้วยกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ถ้าพูดคุยกันมากขึ้น เด็กและเยาวชนต้องการแบ่งเบาภาระงานรวมถึงการช่วยเหลือผู้สูงอายุฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุ ดังปรากฏในข้อความ (a) “เขาเรียนไม่ค่อยเก่งแล้ว ก็บางทีเขาแทบจะไม่เข้าเรียนด้วยซ้ำ แต่พอเขามาร่วมกิจกรรม เขาก็มีความคิดที่ดีขึ้น ตั้งใจเรียนมากขึ้น ความคิดที่เบี่ยงเบนไม่อยากจะเรียนก็กลับมาเรียน” (b) “มีเป้าหมายในการช่วยเหลือผู้สูงอายุครับ ให้เข้าไปให้ความช่วยเหลือท่านต้องการ แบ่งเบาภาระงานจากท่านด้วย” (c) “เป้าหมายของผมช่วยให้ผู้สูงอายุไม่เบื่อ แล้วก็ไม่มีใครเครียดจนเกินไป ไม่เหงาด้วยท่านจะได้มีเพื่อนคุย ท่านต้องการอะไร ก็ให้ท่านบอกเรา” (d) “รอบแรกที่หนูเข้ามาหนูสนใจที่เกียรติบัตร จากการทำกิจกรรมจริง ไปช่วยเหลือผู้สูงอายุบ่อยๆ หนูก็เกิดใจรักชอบที่จะไปช่วยเหลือท่าน” (e) “หนูก็เห็นในแต่ละวันย่า คือเป็นคนที่สุดสภาพร่างกายไม่ค่อยแข็งแรง กิจกรรมนี้เป็นการช่วยเหลือผู้สูงอายุ โดยมีนวัตกรรมที่ช่วยเหลือผู้สูงอายุได้” (f) “ถ้าเราไปอยู่จุดนั้น ไม่มีคนดูแลเรา เราต้องการอย่างนั้นเหมือนกัน อย่างนี้ เหมือนเป็นการมองเห็นกันความรู้สึกของกัน”

3. ขั้นตอนและกิจกรรมการดำเนินงาน

การจัดกิจกรรม Buddy ต่างวัย มีขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นตอนเตรียมกิจกรรม ประกอบด้วย ประชุมชี้แจงรายละเอียดโครงการกิจกรรมกับกลุ่มแกนนำสภาเด็กและเยาวชน และที่ปรึกษา รับสมัครสมาชิกสภาเด็กและเยาวชน ปฐมนิเทศ และพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชน ผลิตรายการ และเขียนแผนการปฏิบัติกิจกรรมแต่ละสัปดาห์ในการปฏิบัติดูแลหรือทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุ เพื่อเป็นแนวทางการลงพื้นที่จัดกิจกรรม Buddy ต่างวัย 2) ขั้นตอนปฏิบัติ ประกอบด้วย สภาเด็กและเยาวชนลงพื้นที่ทำกิจกรรมตามแผนที่กำหนด แก้ไขปัญหาร่วมกันที่ปรึกษาจัดกิจกรรมคุ้มครองคุ้มครองน้ำใจมอบให้ผู้สูงอายุ คือ การระดมทรัพยากร อาทิ เงิน ของกินของใช้ เพื่อนำไปมอบให้กับกลุ่มผู้สูงอายุที่ขาดแคลน ไม่

มีรายได้ หรือเป็นผู้ป่วยติดเตียง 3) ชั้นแลกเปลี่ยน ประกอบด้วย ประมวลองค์ความรู้ที่ได้รับผ่านกิจกรรม “ภูมิปัญญาจากต้นโพธิ์ทอง” คือการบันทึก จากการพูดคุยกับผู้สูงอายุ ผ่านเรื่องราว ซึ่งอาจเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือประสบการณ์ของผู้สูงอายุ จากนั้นนำเรื่องราวของแต่ละบุคคลนำมาบอกเล่าด้วยการเขียนสตอรี่บอร์ด (Storyboard) อีกทั้งแลกเปลี่ยนปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในขณะปฏิบัติกิจกรรม 4) ชั้นประเมินผล ประกอบด้วย ประชุมสภาเด็กและเยาวชน ที่ปรึกษา และส่งข้อมูลคืนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ ดังภาพ 2

ภาพ 2 ขั้นตอนและกิจกรรมการดำเนินงาน Buddy ต่างวัย

4. ความสำเร็จที่เกิดจากการดำเนินงาน

ความสำเร็จที่เกิดจากการดำเนินงานประกอบด้วย 1) ความสำเร็จกับผู้สูงอายุ ที่มีสุขภาพร่างกายและจิตใจที่ดีขึ้นเกิดความสุขสนทนากัน ออกมาร่วมสัมผัสกับชุมชน เห็นว่าตนเองมีคุณค่าในการแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) เด็ก และเยาวชนกล้าที่จะพูดคุยกับกลุ่มผู้สูงอายุมากขึ้น เข้าใจบริบทสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ลดช่องว่างระหว่างวัย เชิญชวนทำกิจกรรมที่หลากหลายอีกทั้งได้แลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีให้กับผู้สูงอายุ 2) ท้องถิ่น เข้ามาร่วมกิจกรรมมากขึ้นโดยใช้พื้นที่ในการขับเคลื่อนกิจกรรมคือ กลุ่มเด็กและเยาวชน ภายใต้แนวคิดของการจัดตั้งสภาเด็กและเยาวชนคือ เด็กคิด เด็กทำ เด็กนำ ผู้ใหญ่หนุน 3) โครงการ มีการพัฒนาและดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง จนได้รับรางวัลระดับประเทศ ดังปรากฏในข้อความ (a) “ผู้สูงอายุจะเป็นรอยยิ้มที่เหมือนสุขใจ ได้รับออกมาแบบสุขใจ” (b) “ท่านยิ้มแย้มแจ่มใส เวลาที่พวกหนูไปลงพื้นที่กัน ทุกครั้งเลย” “ชุมชนก็รู้เลยว่าเราทำโครงการอะไรเหมือนเป็นการกระจายข่าวไปเรื่อย ๆ เหมือนเกิดการระดมทุนเกิดขึ้น” (c) “ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรม คือมีความประสงค์อยากให้ออกมาทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง” “ท้องถิ่น ให้เขาเห็นความสำคัญ ซึ่งเขาเป็นคนที่ดีและประชาชนของเขาอยู่แล้วนะครับ เขาก็เห็นคุณค่าเขาก็มาร่วมกับเรา” (d) “ผู้สูงอายุได้รับการดูแลจากเด็ก ช่วยคลายความเหงาได้” “เด็กเขาก็จะสอนวิธีการใช้โทรศัพท์ให้ผู้สูงอายุ หรือชวนให้ท่านดูสื่อสังคมต่าง ๆ” (e) “เมื่อก่อนเป็นสังคมติดบ้าน ผู้สูงอายุติดบ้านตอนนี้ก็เป็นสังคมแล้ว ผู้สูงอายุออกมาติดสังคม คือออกมาพบกับบุคคลภายนอก” (f) “เขาก็กล้าคุยกับคุณย่ามากขึ้น เช่น คุณย่าวันนี้หนูป่วยปวดหัว คุณย่าวันนี้หนูต้องไปนั่นไปนี่ แล้วชวนคุณย่าไปดูหนังด้วย แต่คุณย่าไม่แกล้งบอกว่าคุณย่าไม่ไปหรอกมันไกล”

5. ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ ประกอบด้วย 1) เด็กและเยาวชน มีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นอบรมพัฒนาศักยภาพ ลงพื้นที่ชุมชนทำกิจกรรม และหาวิธีการแก้ไขปัญหาอย่างถูกต้อง รับผิดชอบต่อตนเอง 2) งบประมาณ มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรม เป็นปัจจัยในการหาวัสดุอุปกรณ์ในการทำนวัตกรรม สิ่งของบริจาค และงบประมาณในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ 3) ผู้สูงอายุ เป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของโครงการที่จะปรับเปลี่ยนให้เป็นผู้ที่มีสุขภาพกาย สุขภาพใจที่แข็งแรง 4) โรงเรียนหรือสถาบันทางการศึกษา เป็นศูนย์รวมของกลุ่มเด็กและเยาวชนมากที่สุด การอำนวยความสะดวกทั้งเวลาและสถานที่จากผู้บริหาร คณะครูของโรงเรียน การให้คำปรึกษาของกลุ่มสภาเด็กและเยาวชน 5) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชน เป็นหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนทางวิชาการ ความรู้ อีกทั้งประชาสัมพันธ์ในชุมชน เป็นองค์กรที่ทำงานสำหรับประชาชนทุกช่วงวัย 6) ความต่อเนื่องของโครงการ ดังปรากฏในข้อความ (a) “เด็กและเยาวชนเข้าร่วมโครงการเขาเต็มทีกับกิจกรรมมากตั้งแต่อบรมจนถึงสรุป” (b) “ทุกคนที่ผ่านมา ให้ความสนใจและพร้อมที่จะสนับสนุนหน่วยงานแล้วที่ผู้ปกครอง เขาก็มองเห็นว่า บุตรหลานของตัวเองให้ความสนใจทางนี้ เขาก็จะสนับสนุนเต็มที่” (c) “เราทำต่อเนื่องนะครับ เราทำต่อเนื่องก็คือ มันยาวนานตั้งนานแล้ว ต่อเนื่องมาแล้วก็มีการขับเคลื่อนตลอด” (d) “ผู้อำนวยการเห็นความสำคัญ กับฝ่ายบริหารทั้งผู้อำนวยการและที่รองผู้อำนวยการ แล้วก็ท้องถิ่น เทศบาล ซึ่งนายกเทศมนตรีท่านก็ให้การสนับสนุนเต็มที่” (e) “ความช่วยเหลือของหน่วยงานต่าง ๆ งบประมาณและให้ข้อมูลผู้สูงอายุในการจัดกิจกรรม” (f) “เราตั้งใจโครงการนี้ คือ เป็นโครงการที่ดูแลผู้สูงอายุ แล้วก็ให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพร่างกายสุขภาพจิตใจที่ดีขึ้น มันก็เลยเป็นปัจจัยสำคัญมากที่สุด”

6. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน ประกอบด้วย การบริหารจัดการคน ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ไม่สามารถลงพื้นที่ไปจัดกิจกรรมได้ ภาระหน้าที่เวลาวางในการทำกิจกรรมของเด็กและเยาวชน ความไว้วางใจของผู้สูงอายุที่มีต่อเด็กและเยาวชน การใช้อุปกรณ์สื่อสาร สัญญาณอินเทอร์เน็ตที่ยังไม่เพียงพอต่อการทำกิจกรรม รวมถึงงบประมาณในการสนับสนุนกิจกรรมที่แบ่งตามสัดส่วนที่ทางภาครัฐได้บริหารจัดการ ดังปรากฏในข้อความ (a) “สิ่งที่ยากที่สุดคือการบริหารคน และยิ่งการทำงานกับเด็ก มันไม่ใช่ มันไม่ใช่อะไรที่เป็นเรื่องง่าย” “เด็กและเยาวชนบางคนไม่ได้ซึมซับและเข้าใจกระบวนการทำงาน” (b) “เวลาเด็กเขาเป็นนักเรียน เขาก็ไม่มีเวลาที่จะไปทำกิจกรรมนี้ได้เต็มที่ นะครับ” (c) “อบต. เล็กงบประมาณน้อย ใจจริงก็อยากสนับสนุนให้มันเยอะกว่านี้ แต่มันก็เท่าที่จะได้” (d) การใช้มือถือ เพราะว่าเราบันทึกผลในมือถือทั้งหมด มักจะเกิดขึ้น เช่น พวกอินเทอร์เน็ต หรือเป็นปัญหา บางทีผู้สูงอายุไม่อยู่ เป็นการนัด นัดแล้วบางทีท่านไม่อยู่” (e) โควิด - 19 คือ ตอนที่พวกหนูทำ ก็ยังมีความคิดแบบเชื่อโควิดแบบเยอะมากเลยไม่ได้ลงทำกิจกรรมกับผู้สูงอายุมากนัก” (f) “เราไม่เคยสนิทกันมาก่อน ไข่มุกคะ อย่างเช่นหนู บางทีก็เป็นผู้สูงอายุที่ไม่ใช่ญาติ แล้วก็ไม่เคยเข้าไปคุยกันเลย ก็คือเราต้องเริ่มใหม่ เริ่มทำความรู้จัก ให้ท่านไว้วางใจเราก่อน ถึงจะทำได้ ก็ง่าย ๆ เลย”

7. แนวทางข้อเสนอการดำเนินงานในอนาคต

มีข้อเสนอแนะสำหรับการประชาสัมพันธ์ในชุมชนให้มากยิ่งขึ้น ขยายกลุ่มกิจกรรมไปยังกลุ่มสถานศึกษา สภาเด็กและเยาวชน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พยายามขับเคลื่อนการบูรณาการของภาครัฐบาล เอกชน ภาคประชาสังคม ในการเป็นวิทยากรให้ความรู้ เป็นที่ปรึกษาของกลุ่มสภาเด็กและเยาวชน มีการต่อยอดนวัตกรรมให้เหมาะสมกับสภาพการใช้งานจริงโดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่น ต่อยอดแอปพลิเคชัน (application) สำหรับการบันทึกข้อมูลที่รอบด้านของผู้สูงอายุและจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ พยายามใช้สื่อเทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ในการทำกิจกรรมมากขึ้น และจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังปรากฏในข้อความ (a) “เราพยายามที่จะกระจายออกไปให้

หน่วยงานสถานศึกษาหรือสภาเด็กและเยาวชน ที่สนใจนำไปทำในพื้นที่ของเขา คือ 1. บุคลากรหน่วยงานให้มากที่สุด 2. อยากจัดเก็บข้อมูลให้เป็นระบบ” “ต่อยอด application คือต้องยอมรับว่าด้วยความที่ไม่จบตรงกันนี้ ถ้ามี application แบบตัวเดียวครอบคลุมได้ ได้ทั้งลงข้อมูล ติดตามข้อมูลตัวนั้น มันจะเป็นสิ่งที่ดีมากจะเป็นบันทึกด้านสุขภาพ บันทึกข้อมูลของผู้สูงอายุ แต่ละท่าน” (b) “เราใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อยอดนวัตกรรมเพิ่มมากขึ้น อาจจะใช้อะไรที่ดูแล้วใช้ได้กับผู้สูงอายุ แล้วมันสามารถขยายผลได้” (c) “เราต้องหาหน่วยงานที่สนับสนุนงบประมาณ และกิจกรรมมากกว่านี้” (d) “ถ้าว่าต่อยอดก็คือทั้งองค์ความรู้ทั้งด้านเทคโนโลยีด้านการเข้าถึงคนอะไรแบบนี้ที่อยากพัฒนาเขาก็พยายามหาของใหม่ๆ มาทำกิจกรรม ผลัดเปลี่ยนกันให้เขาเข้าถึงคนทุกกลุ่ม” (e) “หนูอยากให้โรงพยาบาลมาให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วยที่เป็นผู้สูงอายุ” (f) “กู้ชีพ เป็นการช่วยเหลือในเรื่องอุบัติเหตุ ของหนูเป็นหน่วยอุบัติเหตุ ก็จะเข้ามาช่วยเหลือเรื่องปฐมพยาบาลเบื้องต้น” (g) “ผู้ใหญ่บ้านของแต่ละบ้าน ให้ประชาสัมพันธ์ เกี่ยวกับโครงการนี้ เพื่อให้คนอื่นในหมู่บ้านได้รับรู้เขาอาจจะเกิดความสนใจ”

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การถอดบทเรียนการดำเนินงานจิตอาสาดูแลผู้สูงอายุของกลุ่มแกนนำสภาเด็กและเยาวชน ตำบลนาเลียง จังหวัดนครพนม ผู้วิจัยอภิปรายผลดังนี้

1. ด้านเป้าหมายหลักคิดผลการวิจัย พบว่า จุดเริ่มต้นของการทำกิจกรรมได้เห็นถึงปัญหาบริบทของชุมชน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เมื่อฤดูกาลเก็บเกี่ยวผ่านไป บุตรหลานต้องออกจากหวัดเพื่อประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว ทอดทิ้งผู้สูงอายุให้อยู่ตามลำพัง อีกทั้งต้องการส่งเสริมให้เด็กมีจิตอาสา และเกิดการมีความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันของตัวเยาวชนกับผู้สูงอายุ ต้องการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนให้เกิดการตระหนักถึงการดูแลผู้สูงอายุ มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองในทางที่ดีขึ้นผ่านกิจกรรม อีกทั้งกลุ่มแกนนำเห็นแบบอย่างจากรุ่นพี่ จนกระทั่งปฏิบัติแล้วเกิดความรู้สึกสงสาร และอยากใช้เวลาแบ่งเบาภาระงาน รวมถึงการช่วยเหลือผู้สูงอายุฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจ อีกทั้งมองเห็นถึงอนาคตของตัวเองว่าใครจะเป็นคนดูแล เมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัทธินทร พูลทวี และชนิษฐา นันทบุตร (2560) กล่าวว่า เหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่นำไปสู่การทำกิจกรรมอาสา คือ จากปัญหาและความต้องการของพื้นที่ นโยบายของพื้นที่และนโยบายของชาติ การทำกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนร่วมกับผู้ใหญ่ และการร่วมกิจกรรมของชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนัญชิตา ทิพย์ญาณ (2564) ที่ว่า พฤติกรรมจิตอาสาได้จากการอบรมเลี้ยงดู สั่งสอน ด้วยวาจา การทำตนให้เป็นแบบอย่าง ชักชวนไปร่วมกิจกรรม ประสบการณ์การทางสังคม การทำกิจกรรมทางสังคม การให้เรียนรู้ด้วยตนเอง และการสร้างแรงบันดาลใจ สะท้อนให้เห็นว่าพฤติกรรมที่เกิดจากการขึ้นนำด้วยตนเอง สอดคล้องกับคุณลักษณะที่สำคัญของการเป็นจิตอาสาโดย Skager (1978) อ้างใน เขมณัญญ์ มิ่งศิริธรรม, (2552) กล่าวว่า การขึ้นนำด้วยตนเองทำให้บุคคลที่เกิดการเรียนรู้และรับรู้ถึงความต้องการของตนเอง มีจุดมุ่งหมายที่สอดคล้องกับความต้องการที่ตั้งไว้ จนดำเนินการปฏิบัติให้ประสบผลความสำเร็จ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธิดาชนก วงศ์พิทักษ์ (2556) กล่าวว่า พฤติกรรมของจิตอาสาเกิดจาก 1) ปัจจัยทางจิต ที่เกิดจากการรับรู้ความสามารถของตน การเห็นคุณค่าในตัวเอง และแรงจูงใจอาสา 2) ปัจจัยทางสังคมที่เกิดการมีต้นแบบด้านจิตอาสา การสนับสนุนทางสังคม สอดคล้องกับการศึกษาของคมนา วัชรานินทร์ (2546) กล่าวว่า การที่นิสัยมีแบบอย่างพฤติกรรมจิตอาสาจากบุคคลคนรอบข้างจะเกิดพฤติกรรมจิตอาสา มากกว่านิสัยที่ไม่มีในพฤติกรรมจิตอาสา

2. การดำเนินงานมีการดำเนินงานทั้งหมด 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นเตรียมกิจกรรม 2) ขั้นปฏิบัติ 3) ขั้นแลกเปลี่ยน และ 4) ขั้นประเมินผล จนทำให้โครงการประสบผลสำเร็จและผู้สูงอายุมีสุขภาพร่างกายและจิตใจที่ดีขึ้น เห็นว่าตนเองมีคุณค่าในการแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาท้องถิ่น และเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน เด็กและเยาวชนกล้าที่จะพูดคุยกับ

กลุ่มผู้สูงอายุมากขึ้น เข้าใจบริบทสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ลดช่องว่างระหว่างวัย ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในตัวบุคคล ท้องถิ่นเข้ามาร่วมช่วยเหลือในการดำเนินกิจกรรมให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งจนโครงการมีการพัฒนาและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และได้รับรางวัลระดับประเทศ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัยฤทธิ์ อิ่มเจริญ (2565) ที่ว่า ลักษณะกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การทำงานจิตอาสาสำหรับสมาชิกผู้สูงอายุในธนาคารเวลา พบว่า มี 4 ขั้นตอน ดังนี้ (1) ขั้นตอนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Socialization) (2) ขั้นตอนการสกัดความรู้ออกจากตัวคน (Externalization) (3) ขั้นตอนการรวบรวมความรู้ (Combination) และ (4) ขั้นตอนการผนึกฝังความรู้ (Internalization) จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่รวบรวมไว้ไปต่อยอดขยายผลความรู้ และประสบการณ์การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ไปประยุกต์ในงานด้านอื่น สอดคล้องกับ สุพัตรา ศรีวนิชชากร และคณะ (2542) กล่าวว่า องค์การต่าง ๆ ที่รับผิดชอบในการดูแลผู้สูงอายุทั้งภายในและภายนอกชุมชน รวมถึงกลุ่มจิตอาสา/อาสาสมัคร เพื่อให้การช่วยเหลือและดูแลสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ และเชิญชวนให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม และวันสำคัญต่าง ๆ

3. ปัจจัยสำเร็จ ประกอบด้วย 1) เด็กและเยาวชน 2) งบประมาณ 3) ผู้สูงอายุ 4) โรงเรียนสถาบันทางการศึกษา 5) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชน 6) ความต่อเนื่องของโครงการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธิดาชนก วงศ์พิทักษ์ (2556) กล่าวว่า แรงจูงใจอาสาเกิดจากการรับรู้ความสามารถของตน แรงการสนับสนุนจากสังคม และการมองเห็นคุณค่าของตัวเอง สามารถร่วมทำนุพหุกรรมจิตอาสาของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้ ร้อยละ 53 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชลธิชา ชลสวัสดิ์ และคณะ (2563) ได้ระบุว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดจิตอาสา ได้แก่ 1) การสนับสนุนทางสังคม โดยผ่านตัวแบบการสอน และการชักจูงทางสังคมอาจมีส่วนทำให้เกิดพฤติกรรมได้มากกว่า 2) การรับรู้ความสามารถของตน การที่บุคคลเชื่อว่าตนมีความสามารถที่จะกระทำได้ และ 3) เจตคติต่อจิตอาสา เนื่องจากเจตคติเป็นความพร้อมเกี่ยวกับความคิดความรู้สึก และแนวโน้มของพฤติกรรม ที่มีต่อบุคคล สิ่งของและสถานการณ์ต่าง ๆ ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง และสอดคล้องกับงานวิจัยของวิไลลักษณ์ เกลิ้งเกลา และคณะ (2563) ได้ระบุตัวแปรที่สามารถพยากรณ์พฤติกรรมจิตสาธารณะสำหรับนักเรียนไว้ว่า 1) ปัจจัยด้านเพื่อนจะส่งผลให้มีพฤติกรรมจิตสาธารณะ การที่ได้คบหาบุคคล 2) ปัจจัยด้านนักเรียน การรับรู้ความสามารถของตนเอง และลักษณะมุ่งอนาคต 3) ปัจจัยด้านครอบครัว ความเป็นแบบอย่างจากพ่อแม่ และการอบรมเลี้ยงดู ความอบอุ่นของสถาบันครอบครัวมีความสำคัญเป็นอันดับแรก 4) ปัจจัยด้านโรงเรียน/ครู กล่าว คือ การเรียนรู้ของบุคคลส่วนใหญ่เกิดจากการสังเกตตัวแบบ ด้วยวิธีการดำเนินชีวิตส่วนใหญ่ของนักเรียนจำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ดังนั้นการเรียนรู้ของนักเรียนจึงมักมีครูเป็นแบบในการปฏิบัติหรือการแสดงพฤติกรรมของตน 5) ปัจจัยด้านสังคมการสนับสนุนทางสังคมทุก ๆ ด้าน จะเป็นผู้มีจิตสาธารณะสูง

4. ปัญหาอุปสรรค ภายใต้การบริหารจัดการคนถือเป็นสิ่งที่ท้าทายสำหรับผู้จัดกิจกรรม ต้องเริ่มต้นการวางแผนการจัดกิจกรรม สร้างแนวทางจัดกิจกรรมให้กลุ่มเด็กและเยาวชนที่สนใจเข้าร่วมรับทราบถึงจุดประสงค์ของกิจกรรม และเข้าใจบริบทของสถานการณ์ปัญหา และรูปแบบกิจกรรมอย่างท่องแท้ อีกทั้งในช่วงสถานการณ์โควิด -19 ไม่สามารถลงพื้นที่ไปกิจกรรมได้ต้องปรับเปลี่ยนกิจกรรมให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ทั้งการลงพื้นที่ทำกิจกรรมกับผู้สูงอายุปรับเปลี่ยนเป็นการโทรศัพท์สอบถาม การประชุมวางแผนผ่านระบบออนไลน์ ตัวของเด็กและเยาวชนยังอยู่ในระบบการศึกษาส่งผลให้มีภาระหน้าที่การเรียนในโรงเรียน ทำให้เวลว่างในการทำกิจกรรมของเด็กและเยาวชนไม่ตรงกับกลุ่มผู้สูงอายุ ในการทำกิจกรรมเจอสถานการณ์ที่ผู้สูงอายุเกิดความไม่เชื่อมั่นและไว้วางใจต่อเด็กและเยาวชน รวมถึงการใช้อุปกรณ์สื่อสาร สัญญาณอินเทอร์เน็ตที่ยังไม่เพียงพอต่อการทำกิจกรรม รวมถึงงบประมาณในการสนับสนุนกิจกรรมที่แยกตามสัดส่วนที่ทางภาครัฐได้บริหารจัดการยังไม่เพียงพอต่อความต้องการในการจัดกิจกรรม

5. แนวทางข้อเสนอการดำเนินงานในอนาคต พบว่า มีข้อเสนอแนะสำหรับการประชาสัมพันธ์ในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง ขยายกลุ่มกิจกรรมไปยังกลุ่มสถานศึกษา สภาเด็กและเยาวชน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่สนใจในการทำกิจกรรม โดยขับเคลื่อนผ่านการบูรณาการของภาครัฐบาล เอกชน ภาคประชาสังคม ในการเป็นวิทยากรให้ความรู้ เป็นที่ปรึกษาของกลุ่มสภาเด็กและเยาวชน มีการต่อยอดนวัตกรรมให้เหมาะสมกับสภาพการใช้งานจริงของผู้สูงอายุโดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่น พัฒนาแอปพลิเคชัน (application) สำหรับการบันทึกข้อมูลที่รอบด้านของผู้สูงอายุและจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ และจัดสรรอุปกรณ์สื่อสาร สัญญาณอินเทอร์เน็ตที่ยังไม่เพียงพอต่อการทำกิจกรรม รวมถึงงบประมาณในการสนับสนุนกิจกรรมอย่างเพียงพอ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน ควรนำผลการศึกษาเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้กับเด็กและเยาวชนเพื่อให้เกิดจิตอาสาในการดูแลผู้สูงอายุ
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรนำผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคไปปรับปรุง เพื่อสอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกต่อการดำเนินกิจกรรมจิตอาสาในการดูแลผู้สูงอายุ
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรนำผลการศึกษาแนวทางข้อเสนอการดำเนินงานในอนาคต ไปต่อยอดในการพัฒนากิจกรรมจิตอาสาในการดูแลผู้สูงอายุในทุกพื้นที่ โดยอาศัยสภาพบริบทของพื้นที่

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้การจัดกิจกรรมจิตอาสาดูแลผู้สูงอายุ ร่วมกับโรงเรียนผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อจะได้พัฒนาระบบการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
2. ควรมีการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชนในการเป็นจิตอาสาดูแลผู้สูงอายุ
3. ควรมีการศึกษาพัฒนานวัตกรรม เช่น พัฒนาแอปพลิเคชัน (Application) สำหรับจัดเก็บข้อมูลผู้สูงอายุ เพื่อสอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกต่อการดำเนินกิจกรรมจิตอาสาในการดูแลผู้สูงอายุ

เอกสารอ้างอิง

- กริช อินทรทิพย์. (2560). *เอกสารประกอบการฝึกอบรม ผู้ประสานงานการจัดการความรู้ของ ทบ. ประจำปีงบประมาณ 2561*. <https://chemical.rta.mi.th/Chemical%20RTA%202017/Straight%20up%20KM/PDF//2.%20KM%20Knowledge/Training%20manuals%20KM%202561.pdf>
- เชมณัฐ มิ่งศิริธรรม. (2552). การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองบนเครือข่าย Self-directed Learning On web-based Learning. *วารสารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 32(1), 6-13.
- คมนา วัชรานันท์. (2546). *ปัจจัยเชิงเหตุและผลที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมอาสาสมัครพัฒนาของนักศึกษามหาวิทยาลัย*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์].
- ชนัญชิตา ทิพย์ญาณ. (2564). การให้ความหมายพฤติกรรมจิตอาสาและกระบวนการขัดเกลาสังคมที่เสริมสร้าง พฤติกรรมจิตอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 5(2), 38-52.
- ชลธิชา ชลสวัสดิ์ และคณะ. (2563). ปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมจิตอาสาของนักศึกษาพยาบาลมหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี. *วารสารพยาบาล*, 69(2), 1-10.

- ชลิต เชาววิไลย และคณะ. (2565). แนวทางการป้องกันผู้สูงอายุจากภาวะสมองเสื่อม. *วารสารวิชาการสาธารณสุขชุมชน*, 8(2), 8-15.
- ชัยฤทธิ์ อิ่มเจริญ และสิรินธร สิ้นจินดาวงศ์. (2565). การศึกษาความพอใจในชีวิตจากกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสพการณ์การทำงานจิตอาสาสำหรับสมาชิกผู้สูงอายุในธนาคารเวลา. *วารสารการวัดผลการศึกษา*, 105(39), 239-249.
- ธิดาชนก วงศ์พิทักษ์. (2556). *ปัจจัยจิตสังคมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจิตอาสาของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*. [ปริญญานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ].
- พัชรินทร์ พูลทวี และ ขนิษฐา นันทบุตร. (2560). การพัฒนาระบบจิตอาสาของเยาวชนโดยชุมชน. *วารสารการพยาบาลและการดูแลสุขภาพ*, 35(4), 42-51.
- วิชนี คุปตะวาทีน และคณะ. (2561). สังคมสูงวัยกับโลกสมัยใหม่. *วารสารวิชาการสถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 4(1), 444-450.
- สภาเด็กและเยาวชนตำบลนาเลียงร่วมกับโรงเรียนพระของสามัคคีวิทยา. (2565). *รายงานการดำเนินงานโครงการเยาวชนสร้างสรรค์นวัตกรรมท้องถิ่น*. สภาเด็กและเยาวชนตำบลนาเลียงร่วมกับโรงเรียนพระของสามัคคีวิทยา.
- สุพัตรา ศรีวณิชชากร และคณะ. (2542). *รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยบูรณาการเพื่อพัฒนารูปแบบการดูแลผู้สูงอายุแบบองค์รวม*. [รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยมหิดล].
- วิไลลักษณ์ เกลี้ยงเกลา. (2563). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจิตอาสาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในจังหวัดอุดรธานี*. [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี].
- Hamilton, Stephen F., & Fenzel, L. M. 1998. The Impact of Volunteer Experience on Adolescent Social Development: Evidence of Program Effects. *Journal of Adolescent Research*, 3(1), 65-80.
- National Youth Council of Ireland. 2011. *Lending a Hand: A Report on Young People and Volunteering in Ireland*. <https://www.youth.ie/documents/lending-a-hand-young-people-and-volunteering/>